

DEMLÎ/DELÎ MOLLA, HASAN COŞKUN (1887-1965)*

Din görevlisi

Adem KOÇ

Anahtar Kelimeler: Demlî/deli Molla, Âşık Edebiyatı, Sorgun, Yozgat, 20. Yüzyıl Türk Edebiyatı

Asıl adı Hasan Coşkun olan âşık, 1887 yılında Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Ahmetfakılı köyünde doğmuştur. İlk dinî derslerini köyünde aldıktan sonra eğitimini devam ettirmek üzere Kayseri'ye gider ve orada medrese eğitimini tamamlar. Askerliğini yedek subay olarak yapar ve Kurtuluş Savaşı'nda Garp Cephesi'nde görev alır. Askerin moralini yükseltmek ve onları coşturmak için şiirler söyler. İsyanlara karşı nasihatler verir. Ateşli bir hatip olduğunu verdiği hutbelerle gösterir. Bu nedenle kendisine “Deli Molla” lakabı verilir (Oğuz 1994: 51; Doğan 2005: 96; Koç 2000: 80). Durali Doğan (2005: 96), onun mahlasını “Demlî Molla” olarak eserine almıştır.

Demlî, İstiklal Savaşı'nda üsteğmen rütbesi ile Sarıklı Mücahitler Ordusu'na katılır. Askerin moralini yükseltici konuşmaları, kasideleri ve şiirleri komutanlarca takdirle karşılanır. 9 Eylül 1922'de Yunanlıların İzmir'de denize dökülüşüyle ilgili olarak yazdığı “Neşide-i Meserret Yunanlılara Nasihat” şiiri onlara ders mahiyetindedir (Doğan 2005: 96-97).

Yozgat, Çorum, Amasya, Tokat, Sivas illerinde nasihat memuru olarak görev yapar, nasihatleri ve hutbeleri çoğaltılarak halka dağıtılır. Cumhuriyet'in ilanından sonra Sorgun Müftülüğüne atanır ve oradan da Kars'a müftü olarak tayini çıkar. Bu tayinle ilgili olarak Ankara'ya giderek zamanın Diyanet İşleri Başkanıyla görüşür. Diyanet İşleri Başkanı, “Kars'ın doğu bölgesinde önemli bir şehrimiz olduğunu, etnik grupların ve özellikle Ermenilerin faaliyetlerini sürdürdüklerini, kendisinin ilim ve feyziyle burada büyük rol oynayacağını düşündükleri için tayin ettiklerini” söyleyerek Hasan Coşkun'u ikna eder. Kars'taki görevi sırasında halkı irşad eder ve halkın sevgisini ve takdirini kazanır (Doğan 2005: 98).

Kars'tan sonra Polatlı'ya oradan da Eskişehir'e tayini çıkar. Camideki vaazları ve nasihatlerinde yaptığı kasideli, şiirli ve el kol hareketleriyle karışık heyecanlı nutukları; millî bayramlarda yaptığı konuşmalar ve okuduğu coşkulu şiirler nedeniyle kendisine “Deli Molla” denilir. Bazı gazete ve dergilerde çıkan yazı ve şiirlerinde de “Demlî” mahlasını kullanır (Doğan 2005: 98).

Başından iki evlilik geçen Demlî'nin ilk eşinin adı Ayşe'dir. Bu hanımından Ali Said ve Ali İhsan adında iki oğlu dünyaya gelir. Demlî'nin diğer hanımı Hatice Naime'den Mehmet Macid, Veliye, Didar, Mehmet Vedat isimlerinde dört çocuğu olur. Alevi-Sünni kardeşliğine örnek olması için ilk hanımından olan çocuklarına Ali, ikinci hanımından olan çocuklarına Mehmet isimlerini verir. Kızı Veliye, Eskişehir'de lise tahsilini yaparken veremden ölür. Demlî'nin kızı için yazdığı şiiri Verem Haftası'nda okunur, o yıllarda dergilerde ve radyoda defalarca yayımlanır (Koç 2000: 81).

Eskişehir'den sonra Sorgun'da iki yıl daha müftü olarak çalışır ve buradan emekli olur. Eskişehir'de emekliliği sırasında vaaz ve nasihatlerine devam eder. 20 Ocak 1965 tarihinde vefat eder. Son nefesini teslim ederken söylediği şu dörtlük mezar taşında yazılıdır: “Yaşım yetmiş dokuz oldu ne Hasan kaldı ne Coşkun,/ Hayatın doldu miadı kamu âzâ heman yorgun./ Sarılmış bab-ı güfrana geliniz emrini bekler,/ Bütün ahab-ı yarâna saadetler... Selâmetler!” (Koç 2000: 80).

Müslümanlığı sade ve samimi olarak yaşamayı benimseyen Demli, muska yazmak gibi işleri de sevmez. İlmi, fenni, medeniyeti destekler ve demokrasinin faziletlerine inanır. Çok iyi derecede Arapça ve Farsça bildiği için talebeler de yetiştirir (Koç 2000: 80).

Âşık Sıtkı, Demli'den Arapça öğrenmiş, ilim ve feyzinden istifade etmiş bir öğrencisidir. Ona özel bir sevgi ve hürmet besler. Demli'yi evine davet ettiği bir günde köy halkından birkaç kişi “Sarı Molla dervişlik yapıyor, hay-huy diyor.” diye Demli'ye Âşık Sıtkı hakkında latife yaparlar. Demli de Sıtkı'ya takılmak ve biraz da onu kızdırmak için bazı şeyler söyler. Ardından da yazdığı Ahmetfakılı köyünde kocası ölüp, çocuklarıyla dul kalan bir kadın için söylediği “Çoban Kasidesi”ni okur. Amacı Âşık Sıtkı'yı heyecana getirmektir. Demli'nin dervişler hakkında söylediklerine gönlü razı olmaz ve sözü Âşık Sıtkı olarak “Ne'nin üstüne” adlı şiirini söyler. Demli ve odada bulunanlar Âşık Sıtkı'nın bu deyişinden çok etkilenirler. Demli, latifeli olarak “Rahatça dursaydınız da kütüklü odunla başımıza vurdurmasaydınız.” der. Âşık Sıtkı'ya dönerek “Derviş sen yoluna devam et, ben takıldım sana.” diye gönlünü alır (Doğan 2005: 100).

Demli'nin şiirlerini Arap harfleriyle yazdığı defteri, torunu Nevzat Coşgun vefat ettikten sonra evinin çatı katında kaybolmuştur. Bu nedenle Demli'nin çok az sayıda şiiri günümüze gelmiştir. Bunlardan da torunlarının ve sevenlerinin ezberledikleri ya da küçük kâğıtlarda yazılı olanlardan ibaret olup çok azı yayımlanabilmiştir (Koç 2000: 81).

Eldeki çok az şiiri Demli'nin edebi şahsiyeti hakkında kanaat belirtmeyi güçleştirmektedir. Bunun yanında mevcut şiirlerindeki konuların üç temel üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir: Birincisi, kendisine “Deli Molla” lakabının verilmesine yol açan İstiklâl Savaşı yıllarındaki faaliyetlerini ve vatan duygusunu dile getiren kahramanlık şiirleri; ikincisi, dini şiirleri; üçüncüsü ise hazır cevap biri olarak yazdığı dörtlük ve beyitlerde karşımıza çıkan hiciv şiirleri ve manzum nüktelerdir (Oğuz 1994: 52).

Bu şiirlerin tamamında hece vezni kullanır. Koşma şeklindeki bu şiirlerin bazılarında ise mahlas bulunmamaktadır. Ele geçen şiirleri arasında bulunan “semaver” konulu bir şiiri ise muhtemelen Kars'ta görev yaptığı yıllarda tanıdığı Doğu Anadolu Bölgesi âşıklarının etkisiyle kaleme alınmış olmalıdır. Demli'nin şiir açısından zayıf olan bu manzumelerinde dış yapıya dair önemli kusurlar da bulunmaktadır ancak bunların şairden mi yoksa kaynak kişilerden mi kaynaklandığını tespit etmek mümkün görünmemektedir (Oğuz 1994: 52).

Sonuç olarak, Demli'nin medresede tahsil gören biri olarak klasik şiiri tanıdığı, İstiklâl Savaşı yıllarında halka millî mücadeleyi anlatması sebebiyle kolay anlaşılır şiirler yazdığı, Kars'ta bulunduğu yıllarda Doğu Anadolu'daki âşıklık geleneği hakkında bilgi sahibi olduğu ve eldeki şiirlerini de bu çerçevede meydana getirdiği söylenebilir (Oğuz 1994: 52).

Kaynakça

DOĞAN, D. (2005). *Yozgat Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi*. Yozgat: Sılam Ofset.

KOÇ, A. (2000). "Âşık Demli ve Oğlu Ali Said Coşkun". *Millî Folklor*. 47: 80-84.

OĞUZ, M. Ö. (1994). *Yozgat'ta Halk Şairliğinin Dünü ve Bugünü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

* Bu madde, Adem KOÇ, "DEMLİ/DELİ MOLLA, Hasan Coşkun", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, None adresinden Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü tarafından verilen izinle alınmıştır.